

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Inleiding tot de politieke sociologie

Nijhoff, P.

Citation

Nijhoff, P. (1966). Boekbespreking van: Inleiding tot de politieke sociologie. *Acta Politica*, 2: 1966/1967(4), 330-331. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450533>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450533>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

SGP en GPV), één partij als vrijheidspartij (VVD), één als gelijkheidspartij (PSP), vier als vrijheids- en gelijkheidspartij (PvdA, BP, CPN en D'66) en één als geloofs- en gelijkheidspartij (de KVP).

Deze beschrijvende analyse van een deel der onderzoeksgegevens is bedoeld als een eerste stap naar verdere analyse en theorievorming, waarvan later verslag zal worden uitgebracht.

BOEKBESPREKINGEN

NIEZING, J., *Inleiding tot de politieke sociologie*. Assen (Van Gorcum), 1966, -162 p. f 12,90. (Bouwstenen voor de kennis der maatschappij, 56)

Dit is het eerste Nederlandse boekje over politieke sociologie. Het is, aldus de schrijver, niet voor de vakman geschreven; de bedoeling is eerder om bv. studenten in de sociologie de eerste beginselen te leren kennen. Uit deze didactische overwegingen vloeit de opzet voort: nl. om politieke verschijnselen centraal te stellen en niet uit te gaan van categorieën uit de sociologische theorie.

In een algemeen eerste hoofdstuk wordt deze politieke sector, als centraal onderwerp, omschreven als 'het geheel van strevingen van individuen en groepen om, in overeenstemming met hun doeleinden, middels beperking van de gedragsalternatieven van andere individuen en groepen, de besluitvorming binnen een integraal gezagssysteem in overeenstemming met deze doeleinden te brengen' (p. 21). De 'beperking der gedragsalternatieven' is de theoretische omschrijving van het verschijnsel macht, dat Niezing in de politiek centraal stelt. Vanaf p. 31 duikt de schrijver in medias res: hij behandelt een aantal politieke verschijnselen, waarbij hij, voorzover hem dat mogelijk lijkt, refereert aan zijn algemene omschrijving van 'politiek'.

Zo behandelt hij de politieke partijen — waarbij hij enkele bekende typologieën onderzoekt op hun sociologische relevantie, waarbij hij voorts een intern en extern functioneren onderscheidt (beiden bestaan uit het selecteren van leiders, en het graadmeter, stimulator en kristallisor zijn van openbare mening); hij bespreekt vervolgens het verschijnsel 'verkiezingen' via een behandeling van resultaten-analyse en kiezersonderzoek; hij bespreekt de pressiegroepen op dezelfde wijze als de partijen; voorts de elites (waarbij hij een onderscheid maakt tussen toerekeningselites — de politici — en feitelijke elites); de bureaucratie wordt besproken door een toepassing op het overheidsapparaat van algemene sociologische inzichten, tenslotte wordt de ideologie behandeld met een overzicht van het denken hierover.

Niezing wordt de bescheiden opzet van zijn boek nergens ontrouw: hij beperkt zich weliswaar niet tot het weergeven van 'de stand van het vak' — hij is ook zelf voortdurend aan het woord; maar dan niet om voortijdig te theoretiseren of te synthetiseren, eerder begeeft hij zich in polemiek, brengt retouches aan of geeft een voorlopige indeling. Hij heeft een heilzaam gevoel voor het dialectische en 'onaffe' karakter van de wetenschap. Mèt de informatie die hij geeft over het werk van anderen, geeft hij daarmee jongerejaars studenten wel nuttige leer- en denkstof.

Echter: zouden diezelfde studenten ook niet het idee kunnen krijgen dat de 'sociologie van de politiek' maar een ondoorzichtige zaak is? Ik dacht van wel: deze presentatie maakte op mij een overmatig heterogene indruk, waarbij niveaus van abstractie, analytische en typologische indelingen, methoden, wetenschappen elkaar zo veelvuldig afwisselen dat het gemis aan een leidraad, een organiserend principe, pijnlijk gevoeld wordt.

Ik geloof dat de verbrokkenheid van het betoog voortkomt uit een minder goed uitgangspunt dat niet consequent wordt volgehouden.

Men kan bij de sociaal-wetenschappelijke bestudering van 'de politiek' twee wegen inslaan. De ene weg is: een min of meer a priori aanwijzen van wat politiek is: regering, partij, pressiegroep etc., om die dan met verschillende sociale wetenschappen, waaronder sociologie, te lijf te gaan. De andere weg: bepaling van een analytisch-abstracte politieke sector in het menselijk gedrag, afgeleid uit één algemene gedragstheorie (waar bijv. Parsons met enig succes aan werkt).

Niezing kiest de eerste weg — een empirisch conglomeraat van verschijnselen wordt als 'politiek' aangeduid, en dit geheel wordt doorlicht met één wetenschap, nl. sociologie, als analytisch instrument. Dit althans is de implicatie van de titel — maar die opzet wordt in het boek niet waar gemaakt. Niezing laat sociologie (een wetenschap die hij nergens omschrijft) overvloeien in politicologie (bv. pp. 18—20, 24), in sociale geografie en sociale geschiedenis (bv. pp. 65—69), in sociale psychologie (pp. 69, 78, 136), terwijl hij voortdurend het interdisciplinair karakter van de gebruikte studies benadrukt (zeer sterk bv. op p. 141). In feite heeft Niezing dus niet alleen een conglomeraat van feiten als voorwerp van studie gekozen maar ook een conglomeraat van wetenschappelijke aanpakken als analysemiddel gebruikt.

Dat lijkt mij niet gelukkig. Weliswaar heeft een beginnend student wel enige behoefte aan inventarisatie van de resultaten die diverse disciplines hebben opgeleverd t.a.v. wat in de praktijk 'politiek' heet — maar die inventarisatie is een taak van de politieke wetenschappen, niet van de sociologie. Niezing is dus in de verkeerde stoel gaan zitten, en hij doet sociologie en politicologie vervloeien — waar geen van beiden erg blij mee zal zijn. Maar het grootste bezwaar is wel, dat hij de inventarisatie-arbeid niet goed, d.w.z. niet volledig, precies en afgewogen genoeg heeft verricht. En dat komt, omdat het sociologen-bloed, d.w.z. de theoretiseer-lust, kruipt waar het niet gaan kan. Niezing belicht zijn empirische categorieën te weinig evenwichtig, omdat hij ze steeds wil refereren aan zijn definitie van 'politiek' en dat is een... theoretische, abstract-analytische definitie.

Dit is dus de tweede reden, waarom het betoog brokkelig is: hij houdt zijn uitgangspunt 'politieke verschijnselen' niet vol en geeft op p. 21 een definitie (zie hierboven) van politiek die duidelijk abstract en analytisch is, verworven vanuit een algemeen gedragstheoretisch uitgangspunt.

In feite bewandelt Niezing dus beide wegen, die ik hierboven als alternatieven schetste, tegelijk. Dat kan niet goed gaan: hij doet weinig met zijn theoretische definitie, maar toch zo veel dat middle-range theorieën en empirische generalisaties uit de diverse wetenschappen te weinig aan bod komen. Niezing is dus niet zozeer op de verkeerde stoel gaan zitten, hij is tussen twee stoelen in gevallen.

In deze verwarring is merkwaardig genoeg juist de typische sociologische bijdrage tot de bestudering der politieke sector (analytisch of empirisch gedefinieerd) weinig uit de verf gekomen. Het lijkt mij dat de sociologische bijdrage vooral ligt in het onderzoeken van de institutionele kant van het gedrag — de structurering van normencomplexen en gedragspatronen in onderlinge wisselwerking. Op het gebied van de politiek, waar een voornaam normencomplex dat van het 'gezag' is, zou de studie van institutionalisering die der